

När lektor Gumælius blev kyrkoherde i Viby

År 1832 avled kyrkoherde Nils Kellström efter en tids sjukdom i en ålder av bara 54 år. I den stora prästgården, som han låtit uppföra och inrett övervåningen på egen bekostnad lämnade han en änka Karin Winbom och fyra barn, yngste sonen var bara sex år. Val till ny kyrkoherde i Viby och Tångeråsa ägde rum under hösten. Tre sökande provpredikade under hösten, två lektorer från Strängnäs, Gustaf Wilhelm Gumælius och Herman Lahng samt en kyrkoherde från ett mindre pastorat.

Gumælius yngste bror Adolph Fredrik var ankans nådårspredikant. Kanske var det han som gjorde Gustaf Wilhelm uppmärksam på att Viby var ett stort och välmående pastorat med en nybyggd prästgård. Det räknades till första klassen, där pastoralexamen var ett villkor och goda akademiska meriter vägde tyngre än tjänsteår och erfarenheter av prästyrket. Man kan förmoda att Gumælius kunskaper om prästerlig verksamhet huvudsakligen baserades på vad han sett under sin tid som informator hos prosten i Mariestad och vad han inhämtat genom kontakt med nära vänner bland präster i stiftet såsom prosten J J Follén i Stora Malm. Denne hade för övrigt en kort tid varit vice pastor i Viby i början av sin karriär. Lahng hade en likartad akade-

misk bakgrund som docent i Uppsala men en starkare inriktning på teologi. Hagströms herdaminne beskriver honom som en vinnande person och en omtyckt konsistorienotarie, vilket i utnämningssammanhang innebar värdefulla förbindelser. I Viby hade Lahng starka anhängare, bland annat i professor Lundmark, som också hade varit lektor i Strängnäs, och hans hustru. De var bosatta på Odensvi gård och tycks verkat aktivt för Lahng genom att informera en del övriga ståndspersoner i socknen om dennes förtjänster.

Valet blev mycket jämnt mellan Gumælius och Lahng. I Viby socken fick Lahng en knapp majoritet men samtliga röster i annexförsamlingen Tångeråsa tillföll Gumælius så att slutresultatet blev 69 röster för honom och 60 för Lahng. Den tredje provpredikanten, prosten Bodin i Aspö, fick endast två röster. Avgörande för utgången var att bokförläggare Lindh, som ägde Trysatorps säteri, ett helt dominerande gods i Tångeråsa, lade sina 18 röster på den gode vännen och författaren, som i december utsågs till kyrkoherde i Viby med kunglig fullmakt. Lindh, som var mycket angelägen att se sin lexikonöversättare på en tjänst i ett bra pastorat, gratulerade lättad i ett brev när ärendet var avgjort. *forts.*

Midsommaraftonens firande började med att Viby folkdanslag reste stäng-
en. Därefter följde lot-
terier och underhållning
i olika former och lant-
handelns populära godis-

strutar tog snabbt slut. Kaffedoften
lockade många till fikaborden och fa-
miljen Åströms minilantgård fångade
barnens intresse. Många barn passade
också på att rida på den snälla pon-
nyn. Eftermiddagen avslutades med bar-
nens dans runt midsommarstången, ledd
av Inger Johansson.

Under juli månad var hembygdsgården
öppen varje Söndag för fika, samvaro
och med spännande program. En av söndagarna var speciellt gjord
för barnen, en annan söndag kom Kumla Spelmansgille och vid yt-
terligare en söndag fick vi lära oss om slagruteteknik, knuttim-
ring, fönsterrenovering mm.

I början av augusti fi-
rades traditionsenligt
Hembygdsgårdens dag.
Hembygdsgårdens
textilgrupp hade då
ordnat med en fin ut-
ställning, Bo Nilsson
visade hur han med
hjälp av modern GPS-
teknik markerar ut torp
och torpruiner i Viby
och många hade tagit
tillfället i akt att
saluföra kuriosa och
annat vid en välbesökt
loppmarknad.

Leif Gustavsson

Denna dag gavs också be-
sökarna möjlighet att få
sina antikviteter och
rariteter värderade av
en kunnig expert, Leif
Gustavsson och många Vi-
bybor tog tillfället i
akt att träffa vänner
och bekanta.

Forts. "Lektor Guælius"

Han nämner också hur ytterst nära det var att Lahng fått tjänsten.

Det dröjde dock innan Guælius kunde tillträda i Viby. Kellströms änka Karin Beata Winbom, erhöll efter ansökan dubbla nådår. Adolf Philip Guælius fortsatte som nådårspredikant och vice pastor och Gustaf Wilhelm stannade i Strängnäs till maj 1834. Sommaren 1833 gjorde han dock ett besök i Viby i sällskap med sin nära vän latinprofessorn Adolph Törneros. Denne är känd som en av våra allra förnämsta brevskrivare och hans utgivna brev och dagboksanteckningar kan räknas till den klassiska svenska litteraturen. Törneros skildrar utförligt och öpenhjärtigt resan i ett mycket långt brev till en förtrolig vän. Skildringen av den första utsikten över socknen är ofta citerad i vibylitteraturen. "Skogen kring vägen släppte och i slutningen av en hög ås ett stort och härligt panorama öppnade sig. Viby socken, ibland de fagraste och bördigaste i hela Svealand, låg tätt inunder oss, full av jordens fruktbarhet, på en slätt bebyggd lutande plan. i söder och sydväst reste sig Tivedens branter. I mitten låg den täcka sjön med sina lurviga holmar och vid dess stränder Vretstorps gästgivaregård och andra bondgårdar samt kyrkan." Vad fann då de båda resenärerna i Viby?

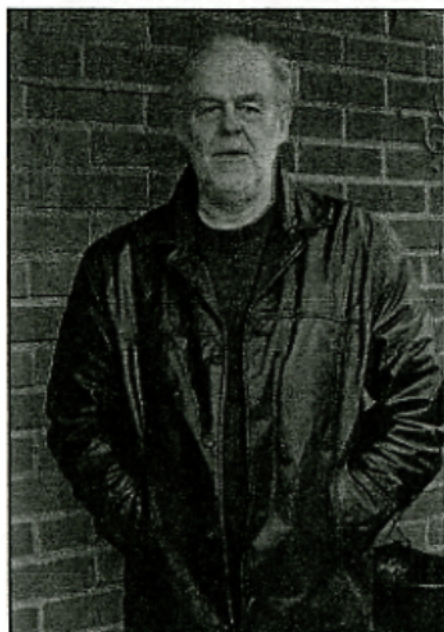
De blev inkvarterade i prästgården, där Törneros tydligt kände saknaden efter sin vän Kellström och fann det märkligt att "tänka honom för alltid gången från sitt Viby, som varit målet för hans barndomsönsknningar och der han byggt, och ordnat, och städat såsom för ett halft sekels vistande". På övervåningen tog familjen emot, sonen Rudolf som talade tydligt vibymål och hans tre systrar. "Den fjerde flickan – ty annat kan man knappt kall Fru Kellström – är Carin Winbom. Altför liten matronmässighet, vare sig i kroppsliga eller andeliga dimensioner har hon ännu vid 38 års ålder lagt sig till" – Imed-

lertid ligger mycken quinlighet och mycket allvar på botten; och i hela husordningen röjes mycken takt, sammanhang och precision" – Guælius, som då har ett falköga, geck varje dag och småfägnade sig så väl öfver den inre mekanikens säkra gång i det hela, som specialiter öfver det delicata sätt, hvarpå vi i våra logementer blefvo betjenade. Efter en måltid för sällskapet till Körtingsberg, som Törneros beskriver som "utan märkvärdighet så vidt jag känner; det ligger platt och byggnaden ehurur två våningar hög lemna inte något imponerande intryck." Ägaren "capt. von Hofsten, en man af några och 30 år, bockande och complaisant till ytterlighet" beskrivs som en skicklig lant-hushållare - "och äfven en Zelot för det blifvande Wiby-ska Läsesällskapet, till hvilket han sjelf uppgjort planen; och har derföre dagligen frågat med otålighet efter den nya Pastors ankomst till orten, för att i fall af hans ja-ord gifva mera drift och fart åt inrättningen". Guælius var nöjd med förslaget och yttrade på hemvägen "det där förslaget är för ingen del rasande – det kan just bli trifligt"

Söndag morgon den 28 juli "serverades caffè, icke i en cammare utan i en ask ... ett ovanligt stort och högt träd längst bort bort på gårds-tomten: der blef ... första året Kellströms voro i Wiby, en balcon inrättad i oppe i sjelfva träd-kronan, till hvilken man uppstiger på en lång trappa. Man har sjön djupt ned inunder sig, och ser tvärs öfver till Husby och kyrkan; och har man en god tub (kikare) så kan man observera huru stark trafik det för tillfället är på vägen till och ifrån Wermlandder landsvägen högt upp i luften går fram mellan Lekhytte klintar. Dess stodo nu i den klara och friska morgonluften i sin renaste och ädlaste bergblå dräkt.

När tider blef rodde man åt kyrkan. Det är en urgammal gråstensbyggnad, skum, trång och ful – Adolph predikade – Wilhelm förrättade altartjensten för tredje gången i sin dar, forts.

Kulturstipendium till Bo Nilsson

Många skogsvandrare i Viby har sett skyltarna i skogen. Skyltarna som berättar om ödetorp och torpruiner. Bo Nilsson har funnit ett sätt att förena nytta med nöje och att kombinera sitt intresse för skog och mark med sitt hembygdsintresse. Han forskar fram gamla övergivna torpställen och markera dem.

-Allt började med att jag deltog i några av hembygdsföreningens torpvandringar som leddes av Anne-Marie Lenander. Det var för sådär 6-7 år sedan, berättar Bosse.

-Nu har jag markerat ut ca 150 torp i Viby, fortsätter han. Bo använder sig av både böcker och kartor för att få fram uppgifter. Bland annat använder han den gamle hembygdsforskaren Carl Östlunds bok "Från Råtorp till Sannahed". Han berättar att han som barn ofta satt och lyssnade på Östlund när han satt hemma i familjens kök och berättade. Dessutom har Bo kartor från Lantmäteriet, bland annat en som är från 1865, och han abonnerar på Kyrkboken från åren 1748-1920. Där kan han se alla kyrkliga händelser i familjernas liv såsom födelse, lysning, husförhör och dödsfall.

Genom kartor hittar han sedan platsen för respektive torp. Ibland kan det vara helt överväxt, men det kan finnas bärbuskar, någon dörrsten eller annat tecken som avslöjar platsen. När platsen är hittad anger han koordinaterna genom modern GPS-teknik.

Bo har fått "blodad tand" och vem vet; han kommer kanske att markera 150 torp till!

Sture Wilhelmson

Forts. om Gumaelius

med något stel och osäker mindre skolpojsaktigt än på profdagen, då han skal helt och hållet ha misslyckats. - Efter gudstjensten declamation, dock som Adolph påstod ojemnförligt skockades Dannemännen kring sin nya pastor, dels i sakristian delspå kyrkbacken, för att få se och tala vid honom på nära håll. W. gjorde sitt bästa för att vara leutselig (folklig) och bönderna gäfvom honom sins emellan det vitsord: 'hå! inte var den der någe svår att tala ve'

Så följde sockenmiddag på Körtingsberg med 30 personer vid bordet. Törneros beskriver gästerna: "Major v Holst den längste magraste och fulaste Karl i orten" och hans fru, född Lindh som "har det loford som är bättre än alla faconer i det yttre, att vara en god och förståndig hustru och mor". Paret skötte Trystorp. Robson från Vissboda, "som varje sommar dricker Porla som vältalare för skålar har jag ej hört hans make i jovialisk humor". Pehr Lundmark på Odensvi som varit först läkare och sedan lektor i Strängnäs beskrivs

som "simpler i sitt väsen ända till obetydlighet; vet mycket som vore intressant i en annans mun" och hans hustru "med sina basiliskögon". Liksom när paret hade mötts på bjudning i Örebro och hållit god min i fiendskapen var hon placerad bredvid Gumaelius. Törnebom skriver: "det var liksom förtrolladt att hon äfven här på stället oundvikligen måste bli hans bordsgranne och konstförvandt i den konsten att underhålla hvarann med fagert tal".

Anne-Marie Lenander